

наведеними напрямками є Держекоінспекція, Держводагентство та Мінагрополітики.

Ключові слова: внутрішні морські води, територіальне море, морське середовище, правова охорона, охорона вод.

Key words: internal sea waters, territorial sea, marine environment, legal protection, water protection.

АНТОНЮК УЛЯНА ВАСИЛІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри цивільного та господарського права і процесу
Івано-Франківського юридичного інституту,
кандидат юридичних наук, доцент*

ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ НАГЛЯД (КОНТРОЛЬ) В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Три місяці повномасштабної війни в Україні завдали і продовжують завдавати значної шкоди навколишньому природному середовищу. За даними Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, за період з лютого по травень 2022 року зафіксовано 254 випадків екоциду, 1500 фактів знищення екосистем, на 13,2 млрд грн завдано шкоди лісництвам, у 45 разів зросли площі лісових пожеж (у порівнянні з 2021 роком), приблизно 2,5 млрд грн становлять збитки від окупації зони відчуження, 900 об'єктів природно-заповідного фонду перебувають під окупацією чи в зоні бойових дій (це становить 44 % від загальної кількості заповідних територій), 3 з 5 біосферних заповідників України постраждали від війни (Чорноморський, Асканія-Нова та Чорнобильський), 4 природних заповідників із 19 опинились в зоні бойових дій, ще 6 – залишаються в окупованому Криму, 600 тис. га лісів охоплено бойовими діями тощо [1]. Зважаючи на таку складну, і навіть, гостро критичну екологічну ситуацію, у сучасних умовах актуальною є постановка питання про здійснення в умовах воєнного стану в Україні, функції державного екологічного нагляду (контролю). Адже, державний екологічний контроль в умовах військової агресії повинен виконувати, принаймні, дві важливі функції: з одного боку, йдеться про виявлення і засвідчення фактів військових злочинів країни-агресора проти довкілля, а з іншого – фіксація фактів порушення вимог чинного екологічного законодавства України недобросовісними правопорушниками на територіях, які не перебувають безпосередньо у зоні бойових дій. Крім того, державний екологічний контроль є однією зі спеціальних гарантій забезпечення екологічних прав громадян [2, с. 103–104], що в умовах війни, має надзвичайно важливе значення.

Правове регулювання відносин щодо охорони довкілля в умовах війни здійснено в Законі України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо діяльності у сфері довкілля та щодо цивільного захисту на період дії воєнного стану і у відбудовний період» від 15 березня 2022 року № 2132-IX [3]. Прийняття даного закону стало викликом на існуючу ситуацію в Україні. До позитивних моментів зазначеного закону слід віднести, на наше переконання, те, що він регламентує діяльність у сфері довкілля не лише у період воєнного стану, але і у відбудовний період.

Водночас, поза увагою законодавця у рамках Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо діяльності у сфері довкілля та щодо цивільного захисту на період дії воєнного стану і у відбудовний період», окрім врегулювання процедури оцінки впливу на довкілля та охорони тваринного світу в умовах війни, залишилось ще ряд важливих питань, зокрема: щодо здійснення функцій екологічного нагляду (контролю), щодо охорони і збереження лісів та територій природно-заповідного фонду, охорони надр, атмосферного повітря, вод тощо.

При цьому, що стосується безпосередньо здійснення функції державного екологічного нагляду (контролю) в умовах військової агресії, то її регламентація здійснена у прийнятій 13 березня 2022 постанові Кабінету Міністрів України № 303 «Про припинення заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду в умовах воєнного стану» [4]. Даною постановою було припинено проведення планових та позапланових заходів державного нагляду (контролю) на період воєнного стану в Україні. Отже, зазначений підзаконний нормативно-правовий акт на період воєнного стану в Україні ввів мораторій і скасував усі види планових і позапланових перевірок, які реалізовувались у порядку здійснення заходів державного нагляду (контролю) у всіх сферах суспільної діяльності, в тому числі, і у сфері охорони довкілля, раціонального природокористування та забезпечення екологічної безпеки.

Крім того, згідно п. 2 зазначеної вище постанови передбачено випадки проведення позапланових перевірок в окремих сферах в умовах воєнного стану. Так, позапланові перевірки можуть проводитися в таких сферах та випадках:

а) з метою запобігання неконтрольованому зростанню цін на товари, які мають істотну соціальну значущість (лише на підставі рішення центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у відповідній сфері);

б) за наявності загрози, що має значний негативний вплив на права, законні інтереси, життя та здоров'я людини;

в) за наявності загрози, що має значний негативний вплив на захист навколишнього природного середовища [4].

З наведеного вище, можна зробити висновок, що позапланові перевірки, пов'язані із захистом навколишнього природного середовища від знищення, плундрування, забруднення чи засмічення в умовах

війни, а також щодо забезпечення екологічної безпеки, не потребують рішення профільного міністерства з питань захисту довкілля, тобто, Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, і здійснюються Державною екологічною інспекцією України та її територіальними органами на місцях. На наше переконання, це є цілком правильним та логічним кроком. Оскільки, в умовах війни, довкілля та природні ресурси України зазнали і продовжують зазнавати нищівних військових ударів, тому сьогодні дуже важливо зберегти ті природні території та об'єкти, які ще не зазнали шкоди від війни. Тим більше, що діяльність Державної екологічної інспекції України засвідчує ряд правопорушень у галузі охорони довкілля. Так, лише за тиждень роботи територіальними та міжрегіональними територіальними органами Державної екологічної інспекції України було проведено 45 перевірок та складено 106 протоколів про адміністративні правопорушення; загальна сума накладених штрафних санкцій склала понад 154 тисячі гривень, крім того, за порушення вимог природоохоронного законодавства державні інспектори розрахували суму збитків, завданих довкіллю, що становить понад 800 тисяч гривень; у результаті, до Державного бюджету порушники вже сплатили 35 тисяч гривень адміністративних стягнень та 63 тисячі гривень збитків за знищення українського довкілля [5]. Тому запровадження мораторію на здійснення функцій державного екологічного контролю лише ускладнить ситуацію з екологічними правопорушеннями і створить сприятливе середовище для їх вчинення. Як стверджують представники Міжнародної благодійної організації «Екологія-Право-Людина», блокування роботи Державної екологічної інспекції України щодо здійснення державного екологічного контролю не тільки не принесе користі для довкілля, але і позбавить державний бюджет надходжень від штрафів та збитків, завданих довкіллю, а також дасть сигнал бракон'єрам та іншим порушникам природоохоронного законодавства про безкарність їхніх злочинів та адміністративних проступків, і, як наслідок, довкілля України буде потерпати не тільки від армії агресора, але і від недобросовісних порушників природоохоронного законодавства [5].

Таким чином, незважаючи на існуючу складну ситуацію в Україні в умовах військової агресії, здійснення функції державного екологічного нагляду (контролю) має надзвичайно важливе значення і тому не може бути призупинено чи припинено діяльність Державної екологічної інспекції України та її територіальних підрозділів, принаймні на тих територіях, де є можливим їх функціонування. З одного боку, це буде стримуючим фактором та превенцією щодо вчинення екологічних правопорушень на територіях, які не є в зоні бойових дій, з іншого – їх діяльність є вкрай необхідною для виявлення та фіксації фактів військових екологічних злочинів та шкоди довкіллю і його природним ресурсам з боку агресора, а також для гарантування і захисту конституційних екологічних прав громадян.

Список використаних джерел:

1. Три місяці війни: про що мовчить українська природа. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України URL: <https://www.facebook.com/EnvironmentalofUkraine/photo?fbid=348755107360273&set=a.264734172429034> (дата звернення 25 травня 2022 року).
2. Антонюк У.В. Гарантії екологічних прав: проблеми наукової та нормативно-правової диференціації. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2014. Випуск 3 (6). С. 101–111.
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо діяльності у сфері довкілля та щодо цивільного захисту на період дії воєнного стану: проект Закону України від 13 березня 2022 року № 7144 URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JI07091A?an=3>. (дата звернення 25 травня 2022 року).
4. Про припинення заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду в умовах воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 13 березня 2022 року № 303 URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-pripinennya-zahodiv-derzhavnogo-naglyadu-kontrolyu-i-derzhavnogo-rinkovogo-naglyadu-v-umovah-voyennogo-stanu-303>. (дата звернення 25 травня 2022 року).
5. Державний контроль за станом довкілля під час війни URL: <http://epl.org.ua/announces/derzhavnyj-kontrol-za-stanom-dovkillya-pid-chas-vijny/>. (дата звернення 25 травня 2022 року).

Ключові слова: довкілля, охорона довкілля, екологічні права, екологічне управління, гарантії прав, державний екологічний контроль.

Key words: environment, environmental protection, ecological rights, ecological management, guarantees of rights, state ecological control.

ZAVERIUKHA MARYNA

*National University “Odesa Law Academy”,
Assistant Professor of the Department of Agrarian,
Land and Environmental Law, PhD*

ON LEGAL REGULATION OF FOREST OWNERSHIP IN UKRAINE

Among the natural resources of the state, forests have a special place. Forest is an integral part of the environment and is the most powerful plant community in terms of diversity of structure and level of impact on the nature. According to Art. 7 of the Forest Code of Ukraine, forests located within the territory of Ukraine are objects of property of the Ukrainian people. Forests can be in state, municipal and private ownership [1]. Today, because of the economic, environmental and social importance of forests, the issues of forest management in wartime are quite acute and require detailed attention. Thus, 73 % belong to the sphere of management of the State Agency of Forest Resources of Ukraine, other forests fall under the management of